

4. Ränne, identiteedi- ja keelemuutused

Anna Verschik

Peatüki põhisõnumid

- Inglise keel kui selline ei ähvarda eesti keele püsimist. Oluline on, et säiliks emotsionaalne side eesti keelega ja soov seda keelt järgmistele põlvetele edasi anda. Radikaalsed lahendused stiilis „ei mingit muud keelt peale eesti“ või „kogu teadus, äri vms ingliskeelseks“ ei tundu mõistlik, pigem tuleb otsida konkreetseid paindlikke lahendusi valdkonniti. Keeled ei sure välja võõr mõjude tõttu, vaid kõnelejate soovimatuses keelt edasi anda.
- Identiteet on emotsionaalne seos, seda ei saa tihti määratleda objektiivsete tunnuste kaudu. Inimene ei vali, mis maal ta sünnib ja mis keelt tema vanemad kasutavad, küll aga valib hiljem oma suhtumisi ja kujundab keelelist repertuaari. Eesti keel on eesti identiteedi alus ja oluline väärtus, kuid tuleks leida rohkem väärtusi, mida jagab kogu ühiskond.
- Eesti keele tundide arvu suurendamine koolis ei aita, kuna tihtilugu puudub vajadus ja võimalus eesti keelt kasutada. Selleks et luua paremad tingimused eesti keele õppimiseks, omandamiseks ja lõimumiseks, tuleks senise eraldatud haridussüsteemi asemel võimalikult kiiresti luua ühtne haridussüsteem, kuid lastel peaks soovi korral olema võimalik õppida kodukeeli ja -kultuure (kaasa arvatud vene). Keelekümblus on hea võimalus, et ületada hirmu teise keele kasutamise ees, kuid sellest ei piisa, kuna koolis on sama etnokultuurilise taustaga õpilased ja piirkonnas, kus eestikeelseid inimesi elab vähe, ei tekigi võimalust eesti keelt kasutada.

Teema raamimine

Selles peatükis räägitakse keelest ja selle seosest mitmesuguste elu tahkudega, nagu keeleoskus, identiteet, keele säilitamise võimalused võõrsil, keele muutus, segregatsioon ja enesemääratlemine keele kaudu. Inimese olek ja tegevus on keelest lahutamatu, seetõttu on keele teema tihedalt seotud ka muu selles kogumikus käsitletud probleemistikuga. Võib eristada vähemalt kolme teemat, mida peatüki autorid käsitlevad koos keeleküsimumestega ja mille üle arutlevad.

Esiteks, oluline on keele, antud juhul eesti keele säilitamine. Eesti keele ja kultuuri kestmine läbi aegade on Eesti riigi eksistentsi alus: see eesmärk on sätestatud põhiseaduses ja paljudes seadusandlikes aktides. Maailm on muutunud avatumaks lihtsustunud rändevõimaluste ja ka infotehnoloogia tõttu, seega on suurenenud inglise keele kui rahvusvahelise suhtluse keele (nn *lingua franca*)

roll ja kohalolek. Kas see ähvardab eesti keelt või mitte? Ka eestlased rändavad, mitmed elavad kas ajutiselt või enam-vähem püsivalt välismaal. Paljud neist mõtlevad, kuidas säilitada sidemeid Eestiga ja anda edasi eesti keelt järgmistele põlvetele. Kuid samas iga keel muutub ajas ja ruumis: eesti keel täna pole selline, nagu sada aastat tagasi (seda sellepärast, et iga järgmine põlvkond toob sisse oma muudatusi kui ka sellepärast, et muutuvad eesti keelega kontaktis olevad keeled); ka Eesti sees on piirkondlikke iseärasusi, rääkimata eesti keele kujudest välismaal. Seega tuleb lahti mõtestada, mida tähendab säilitamine (Verschik 2012).

Teine teema on ränne ja keel. See puudutab nii välismaal elavaid eestlasi kui ka neid, kes Eestisse elama asuvad. Osa probleemide juured on veel nõukogude ajast: nt püüd eralduda ja elada erandlikult oma keelekeskkonnas, ka geograafiliselt (füüsiline ja mentaalne segregatsioon), eri keelekogukondade kontaktide nappus jms. Nendele probleemidele lisaks tuleb mõelda ka uutele sisserändajatele, keda tuleb nii vaesematest riikidest (ka endise Nõukogude Liidu territooriumilt) kui ka jõukamatest Euroopa riikidest: kuidas õpetada neile eesti keelt, vältida segregatsiooni ja ühiskonna eri rühmade eraldatust.

Kolmanda suure teemana peaks käsitlema identiteeti. Nagu peatükist ilmneb, ei võrdu identiteet lihtlabase sildistamisega („eestlane“, „muulane“, „sisserändaja“), vaid tuleb tunnistada identiteedi keerukust (pealtnäha ühtse rühma, näiteks „venekeelsete“ seas võivad hoiakud ja keeleline käitumine olla üpris erinevad, nii et kerkib küsimus, kas tegemist on sama rühmaga) (vt Ehala ja Zabrodskaja 2014). Näiteks eesti keele oskus võib olla keskmine, aga inimene võib ikka seostada end ainult Eestiga ning kuidas ta oma etnilist päritolu ja esimest keelt ka ei kirjeldaks, figureeriks seal kindlasti sõna „Eesti“ või „eesti-“. Identiteeti võib käsitleda mitte kindlaksmääratud, ette antud mõistena (eesti päritolu vanemate laps = eestlane), vaid soovina samastuda/olla samastatav teatud rühma, keele, kogukonnaga vms.

Kõik need teemad on omakorda seotud mitmekeelsusega. Tänapäeva keeleteaduse seisukohalt pole mitmekeelsus mitme keele võrdne oskus ja/või kõigi keelte omandamine varajases lapsepõlves. Põhirõhk on kasutusel ja suhtluse sujuvusel, s.o võimel toime tulla ja saavutada suhtluse eesmärgid (Cenoz 2013). Enamik Eesti elanikest on mitmekeelsed. Mitmekeelsus ei ole iseenesest uus nähtus (linnad on alati olnud mitmekeelsed, meenutame ka Hansaliitu ja muid taolisi „alt-üles“ tekkinud ühendusi, mõtleme igapäevasuhtlusele turul ja poes jms). Mitmekeelsus ei piirdu vaid mitmekeelsete kõnelejatega, näeme selle avaldusi reklaamis, siltidel jne (nn mitmekeelsuse materiaalne kultuur, Aronin 2012). Mida mitmekeelsus ja mitmekeelseks saamine praktiliselt tähendab? Tänapäeva kontekstis räägime eesti keele ja nn suurte (inglise, vene, saksa jms) keelte õpetamisest, aga kas sellest piisab?

Selle peatüki artiklid arutlevadki ühel või mitmel mainitud teemadest: keele säilitamine ja muutus, ränne ja keeleõpe / keele edasiandmine ning identiteet kui enesemääratlemise/-määramatuse soov, mitmekeelsus ja selle avaldused. Kõik teemad on omavahel läbi põimunud ja neid ei saagi käsitleda eraldi, võimalik on vaid teatud probleemid rohkem esile tuua.

Artiklite kokkuvõte

Keel ei ole ainult suhtlemisvahed ega sõnade ja grammatika kogum. Keelt võib mõista ka isiku või rühma sümbolina. Võib öelda, et keelevahendite kasutamine ongi tihti ajendatud sellest, mida me parajasti teeme, aga ka sellest, kes oleme, kelleks end arvame ja mis rolli antud juhul mängime. Keel võib muutuda, kuid ikkagi püsida sümbolina.

Anastassia Zabrodska ja Helin Kase ning Kristiina Praakli alapeatükkidest ilmneb, et keeled pole muutumatud, pole olemas puhtaid keeli. Norm on praegusel hetkel kehtiv kokkulepe, mis võib ühel või teisel põhjusel murenema hakata (nt kui tegelik keelekasutus ja/või kõnelejate taju on muutunud). Võib isegi öelda, et muutus on keelde sisse programmeeritud. Muutus on paratamatu ja toimub nii keelesisestel (struktuurilistel jms) kui ka keelevälistel põhjustel (poliitiline olukord, keelte staatus, prestiiž, kõnelejaskonna suurus, levinud keeleideoloogiad ja nende võitlus, individuaalsed hoiakud, suhtlussituatsiooniga seotud tegurid, keelekontaktid vms).

Eesti keel pole erand. Ajalooliselt on seda mõjutanud mitmed keeled. Eesti keele kõnelejad ongi enamasti mitmekeelsed. Varem oli levinud saksa ja vene keele oskus ning Põhja-Eestis ka soome keele oskus, nüüd oskab enamik noori mingil määral inglise keelt (selle kõrval muidugi ka muid keeli). Samuti elab arvestatav hulk eestlasi välismaal, kas püsivalt või ajutiselt. Seal avaldavad mõju vastavad kohalikud keeled. Aga ka teised keeled muutuvad eesti keele mõju all, näiteks kohalik vene keel või väikese kasutajaskonnaga vähemuste keeled.

Keel ei laena ennast surnuks, piltlikult öeldes. Keele säilitamine tähendab keele edasi kandmist järgmistele põlvvedele, mitte aga sõnade ja mallide muutumatust. Igas keeles on sõnu ja konstruktsioone, mis on tegelikult laenatud, samal ajal ei tea tänapäeva keelekasutajad sellest midagi ja peavad neid oma keele osaks. Võib nimetada mõjureid, mis keele säilitamist ähvardavad:

- soovimatus end rühmaga seostada (ei pea antud rühma atraktiivseks, huvitavaks, kasulikuks jms);
- halb suhtumine teatud keele kõnelejatesse (ja seetõttu soov taunitavast rühmast distantseeruda);

- võõras keskkonnas oma keele kasutamise raskused (ahtake suhtlemisringkond, ajapuudus, soovimatus midagi ette võtta vms);
- radikaalsed, traagilised olukorrad, mistõttu kõnelejaskonna füüsiline eksistents on ohus (küüditamine, genotsiid).

Need põhjused ei ole aga keelelist laadi. Seega laenud inglise keelest (või eesti laenud vene keeles) ei ole iseenesest mingi ohu märk. Ka kohaliku vene keele kohta võib öelda, et see erineb paratamatult Venemaal, aga ka mujal kasutatavatest vene keele variantidest (nt Lätis, Ukrainas, Iisraelis, USA-s). Laenamise põhjuseks pole n-õ vaste puudumine või emakeelsete hulgas keele häbumine, vaid teistsugune reaalsus: nn kohalikus vene keele pruugis viitab eesti sõna täpselt ja konkreetselt Eesti kontekstispetsiifilistele mõistetele ning on selge, millest on jutt.

Ka teiste keelte oskus ei tähenda, et emakeel on ohus. Mõeldakse sellele, et eesti keele kõnelejad (olenemata rahvusest), kes peavad eesti keelt oma esimeseks ja/või põhikeeleks, tahaksid oma järeltulijatega eesti keeles suhelda. Nõnda räägime kaudselt ka kuuluvuse soovist ehk identiteedist.

Väikerahvas on paratamatult mitmekeelne, alati on ka mitmesuguste tõlgete roll väikerahva kultuuriloos üsna oluline. Tõlked ei tähenda ainuüksi uute tekstide teket, vaid ka uute keelendite, reaaside ja mõistete importi. Mitmekeelsus muutub keskseks teemaks iseäranis meie ajal: sagenenud ränne, ühiskonnad on avatumad, infotehnoloogia on kiirendanud infovahetust ning kõik need mõjurid kokku on toonud mitmekeelsuse kui sellise rohkem nähtavale. Anastassia Zabrodska ja Helin Kask näitavad, et tegelikult on Eesti funktsionaalselt mitmekeelne riik: teatud eluvaldkonnas kasutatakse mitmeid keeli, minnakse vaevata üle ühelt keelelt teisele. Mitmekeelsus on meie ümber: internetis, siltidel, igapäevases suhtluses. Keeli kasutatakse paralleelselt või läbisegi, kui situatsioon ei ole formaalne ega nõua rangelt ükskeelset suhtlust. Seda ei peaks mõistma kui vastuolu ühe riigikeele poliitikaga. Üks riigikeel on Eestis oluline just sümboolses mõttes, aga see ei tähenda, et teisi keeli ei tohiks kasutada.

Koos mitmekeelsuse ja rändega tekib ja kasvab paratamatult keerukus, millest räägivad Martin Ehala ja Aune Valgu artiklid. Ühe ja sama sildi all võib eri aegadel ja eri ühiskonnagruppide jaoks olla erinev sisu. Aune Valk räägib eesti identiteedi muutusest ajas ja ruumis (erinevusest põlvkondade vahel, Eestis ja välismaal elavate eestlaste vahel). Eesti keele osa identiteedis on siiski olulisem kui territoorium ja riik. Nii keelekasutus kui ka identiteetid muutuvad keerukamaks. Tihtilugu ei piisa ühest märksõnast, vaid vajalik on pikem ja mitmekülgsem (enese)kirjeldus. Seetõttu tuleb täiustada ja täpsustada mõistete kogumeid ja kirjeldusviise,

kuigi see võib tunduda tülikas ja tunnetuslikult keerukas. Identiteeti tuleb pigem kujutada jadana, mille otstes on selgepiirilisemad seisundid („eestlane“, „venelane“, „väliseestlane“) ja vahel on hulk vahepealseid, keerukamaid seisundeid, nt „eestivenelane“, „kakskeelne eestlane“ jne.

Kui mõista identiteeti kuuluvuse soovina, siis tasuks vaadata, mis on ühist kõigil ühiskonna liikmetel, s.o mis väärtusi jagavad kõik. Võib kuuluda korraga mitmesse rühma või jagada mõnd väärtust ühe ja mõnd teise rühmaga. Erinevaid identiteedikihite ja väärtusi võib kujutada ringidena. Kõigi ringide ühine osa tähistabki tuumväärtusi, mida jagavad kodueestlased, teise päritoluga Eesti elanikud ja ka välismaal elavad eestlased. Metodoloogiliselt on aga veelgi mugavam kujutada identiteedikihite (nt päritolu, keel, elukeskkond, kodakondsus, ühiskonnakorralduse põhimõtted jne) koosmõju kontsentriiliste ringidena.

Seetõttu võib rääkida väike- ja suur-Eestist, mille ühisosa on tuumväärtused. Keeleoskus on endiselt oluline, kuid mitte ainus tunnus. Rõhk nihkub emotsionaalsele seotusele Eestiga ehk soovile jagada samu väärtusi. Sellest teevad juttu Aune Valk ja Kristiina Praakli oma alapeatükkides.

Rääkides suur-Eestist, tuleb rõhutada tänapäeva keeleteaduse seisukohti, et loevad kõik keelekasutajad, mitte ainult ükskeelsed emakeelsed kõnelejad. Ei saa öelda, et muu päritoluga eesti keele kasutajad ei ole „päris õiged“, ka nemad hoiavad seda keelt elus omal viisil.

Rände teema tuleb esile Kristiina Praakli, Aune Valgu ja Mart Rannuti artiklites. Keele omandamine või keele säilitamine võõrsil elades nõuab märgatavaid pingutusi ja eneseanalüüsi (milleks seda vaja on, mis juhtub minu enda/lähedaste jaoks, kui see mingil põhjusel ei õnnestu; kas olen siis sama inimene nagu enne jne). Keele säilitamisel ja teiste kõnelejatega kontakti loomisel tuleb appi infoajastu tehnoloogia: nt Soomes elavatel eestlastel on mitmeid rühmi sotsiaalvõrgustikes (Praakli 2016). Seal saab otsida abi, vastuseid küsimustele, aga ka lihtsalt suhelda omadega ja eesti keeles. Seega internet ei ole vaid inglise jm suure keele leviku soodustaja, vaid ka võõrsil elavate või väikese kõnelejaskonnaga keelekasutajate võimas ühendaja.

Nõukogudeaegse sisserände tagajärjed ei ole siia maani kadunud. Seda teemat käsitleb detailsemalt Mart Rannut. Õiguslikus ja keelesotsioloogilises mõttes ei ole nõukogude aja sisserändajad ja nende järglased võrreldavad nn põlisvähemustega (vrd friisid Hollandis, liivlased Lätis, vene vanausulised Balti riikides) ega sisserännanud vähemustega (türklased Saksamaal ja Hollandis, poolakad Suurbritannias ja Iirimaa). Muidugi on raske täpselt tabada hetke, millal sisserännanud vähemus muutub põlisvähemuseks, kuid on selge, et selleks peaks vahetuma mitu põlve. Klassikalises mõttes sisserändaja ületab riigi piiri, mis tähendab, et ta on teadlik, et keel, normid, elukeskkond jms muutub ja on vaja mingil

määral teha jõupingutusi, õppida asukohamaa keelt jms. Nõukogude aja ränne oli midagi muud, toleaeegseid liiduvabariike ei käsitletud teiste riikidena ja *de facto* asukohamaa keele oskus ei olnud vajalik. Kõigi rahvaste võrdsuse ja rahvaste sõpruse retoorika ning kohalike keelte nähtavus (nn vastavad keele ja kirjanduse uurimisinstituudid, sildid vene ja kohalikus keeles jms) oli aga suitsukate, sest tegelikkuses oli venekeelsetel õigus jääda ükskeelseks, teistel aga sellist õigust ei olnud. Eesti keele oskuse nõuded võivad seetõttu tunduda tüütusena, kui igatsetakse taga endist olukorda ja ükskeelsust. Sisuliselt on need allesjäänud segregatiivsed püüdlused, soov luua endale ükskeelne maailm pärit nõukogude aja keele- ja rahvastukupoliitikast.

Teistest rahvustest eesti keelt oskavate inimeste arvu muutus võrreldes viimase nõukogude aja loendusega 1989. aastal näitabki, et sisserändajate kolmas-neljas põlvkond on tegelikkuses esimene mitte-ükskeelne põlvkond. Nagu inimõiguste instituudi 2015. aasta küsitlusest ilmneb, mida noorem on vastaja, seda tõenäolisem on, et ta on omandanud eesti keele varases lapsepõlves. Oluline on seos eesti keele oskuse ja selle tähtsustamise vahel: need, kellel on juba arvestatav eesti keele oskustase, väärtustavad seda. Kuid segregatiivsed keelekeskkonnad Ida-Virumaal ja osaliselt Tallinnas pole kuhugi kadunud.

On inimlikult arusaadav soov elada omasuguste hulgas ja suhelda omas keeles, kuid muret tekitab see, et eesti- ja venekeelsete elanike eraldatus püsib ning tekib ka ruumiline eraldatus (teatud linnaosad Tallinnas, kus tekib suletud ükskeelne venekeelne keskkond ja kust eestikeelsed soovivad välja kolida). Eraldatus ei ole ainult geograafiline, vaid virtuaalne (inforuum, suhtlusvõrgustikud, lektüür). Seega keelepõhine identiteet ja asustusgeograafia toimivad koos ja võimendavad teineteist: kummagi keele kõnelejaskond on piisavalt suur, et kokku puutumata teise kõnelejaskonnaga hakkama saada.

Siin on koht, kus mõelda keeleõppele. On levinud arvamus, et pole mõtet raskendada elu kakskeelse õppega, pigem tuleb suurendada eesti keele tundide arvu (tavaliselt need, kes eesti keelt oskavad ja kasutavad, nii ei arva). Näilisele loogilisusele vaatamata see lähene mine ei aita. Isegi kui eesti keelt õpetatakse koolis palju, ei teki segregatiivses keskkonnas motivatsiooni eesti keelt kasutada ja luua suhtlusvõrgustikke väljaspool oma harjumuspärasest keelekeskkonnast. Selliste keskkondade elanike suhteid eesti keelega võib iseloomustada nii: mingil määral oskab küll, aga ei kasuta, sest ei näe selle järele vajadust. See ei tähenda, et eesti keele oskust ei peeta üldse vajalikuks, vaid pigem on tegu vastutuse delegeerimisega: eesti keelt on küll vaja osata, aga minu ümbruses toimib kõik niigi vene keeles. Tulemuseks on piiratud võimalused kõrghariduses, tööturul jms. Seega oleks määrava strateegilise tähtsusega murda keelelist ja sotsiaalset segregatsiooni taastotev mehhanism,

kujundades ühtset keskhariidussüsteemi (vene ja muude keelte ja kultuuride õppimise võimalusega soovi korral) nõukogude ajast pärit kahe paralleelse süsteemi asemel.

Veel üks probleem ilmneb ootamatus kohas, nimelt seoses eesti ja inglise keele oskuse vahel. Nagu Tiit Tammaru (Postimees 2016) keeleoskuse statistikat kommenteerib, on inglise keele oskus rohkem levinud eesti- kui venekeelsete inimeste hulgas, isegi nooremate põlvkondade lõikes. See tähendab, et eestikeelsete orientatsioon on pigem muu maailm, venekeelsed on aga valdavalt jätkuvalt orienteeritud enamasti venekeelsele informatsioonile.

Inglise keele oskus on kindlasti vajalik, võib öelda, et see on tänapäeva ladina keel. Kuid samas ei asenda see teiste keelte oskust. Ülikoolides on küll võimalik õppida muid suuremaid euroopa ja ka aasia keeli, aga nn väikeste keelte tähtsust pole ühiskonnas teadvustatud. Tekib nii-öelda tüüpiline kompleks: eestikeelsete puhul inglise ja mõnikord vene/saksa keel, venekeelsete puhul eesti ja mõnevõrra inglise keel. Siiski ei saa pidada normaalseks, et info Baltikumi (ja isegi Soome) lähinaabrite kohta tuleb eranditult mõne suure keele vahendusel.

Rände ja keeleõppe teema puhul on oluline, kuhu ja kuidas soovivad kuuluda uued sisserändajad. Ohtlik oleks, kui nad sobituksid olemasoleva segregatsioonimustriga: sotsiaalmajanduslikult edukamad, nooremad, põhiliselt Euroopast pärit sisserändajad sarnanevad elukoha valiku puhul pigem eestlastega, samas endisest Nõukogude Liidust saabuvad aga pigem venekeelsetega. On võimalik, et mõned uutest sisserändajatest jäävadki rääkima pigem inglise keelt, toetudes nooremate eestimaalaste heale inglise keele oskusele. Erandiks võivad olla Venemaalt viimasel ajal poliitilistel põhjustel välja rännanud üksikud haritlased ja kodanikuühiskonna aktivistid, kes võivad küll määratleda end venekeelseks, kuid kes ei samasta end Venemaa kui riigiga ja peavad Eesti poliitilist kliimat endale sobivaks.

Kokkuvõte

Peatükk tervikuna näitlikustab kasvavat keerukust, keele kui sellise ja konkreetsete keelte oskuse seost elukeskkonna ja suhtlusvõrgustike kujundamise, elukohavaliku, rände, tööturu ning identiteediga. Kuna inimene on keeleline olend, siis keele oskuse, valiku, muutuse, omandamise ja säilitamise problemaatika on inimarengu muutuste kirjeldamise lahutamatu osa.

Nii keel kui ka identiteet on dünaamilised ajas ja ruumis. Keel ei tähenda ainuüksi normitud kirjakeelt, see on vaid üks keelekuju, mida on kohane kasutada teatud olukordades, kuid mitte igal pool. Iga inimese keeleline repertuaar on oma loomult mitmekesine, sest keelekasutus sõltub paljudest teguritest, nagu olukord ja selle formaalsuse aste, kaasvestlejate/kuulajate/lugejate taust, suhtluseesmärgid jms. Keeletaju muu-

tub kogu aeg, piisab vaid, kui läbi lugeda sada aastat vana eestikeelne tekst, et selles veenduda. Ruumis on keele varieerumine tuntud eelkõige kohamurrete kaudu, kuid keelekasutajate ränne välismaale toob paratamatult kaasa veelgi mitmekesisema keelekasutuse.

Keelemuutus on iga keele arenguga kaasnev loomulik nähtus: ei ole olemas puhtaid keeli. Ka muutus teiste keelte mõju all on loomulik ja eesti keel pole erand. Ajalooliselt on terve hulk igapäevaseid sõnu tegelikult mujalt laenatud, sama puudutab ka lauseehitust ja võimalikke häälikute kombinatsioone. Tegelikult pole Eestis (võrreldes mõne suurriigiga) kunagi kahtluse alla seatud mitmekeelsuse vajadust. Teine asi on see, et populaarne ettekujutus mitmekeelsusest erineb teaduslikust, näiteks arvatakse sageli ekslikult, et mitmekeelne inimene oskab kõiki keeli võrdsel tasemel, on omandanud nad varases lapsepõlves ja samastab end kõigi oma keeltega. Tegelikult ei pruugi nii olla; mitmekeelsust kirjeldatakse üha rohkem pigem kasutuse kui oskustaseme kaudu, kusjuures viimast on tihtilugu raske mõõta. Mitme keele oskus ja vilumus nende keelte kasutamisel ei ähvarda eesti keelt ega eesti/Eesti identiteeti.

Mitmekeelsuse kohta arvatakse tihti, et see tekitab probleeme, kuid pigem on vastupidi, probleeme tekitab n-ö võitlev ükskeelsus. Eesti ühiskond on mitmekeelne, kuigi suuremaid rahvusühmi vaadates on eestlased mitmekeelsemad kui venelased. See on seletatav ühelt poolt väikerahva paratamatult suurema avatusega mitmekeelsusele, aga teiselt poolt nõukogude ajastu inertsiaga, kui venekeelsetel oli sisuliselt õigus jääda ükskeelseks, kuid teistel niisugust võimalust polnud. Nõukogude aja keele- ja rahvastikupoliitika negatiivseid tagajärgi on veelgi. Kuigi on positiivseid nihkeid (rohkem eesti keele oskajaid ja kasutajaid, eesti identiteedi avatum olek, ühiskonna avatus), ei ole keeleline segregatsioon kadunud. Praegu kasvava uussisserände puhul ei tohiks juhtuda nii, et saabujate keeleline ja sotsiaalne käitumine taastoodaks olemasolevaid segregatiivseid mustreid.

Identiteeti ei õnnestu samuti kirjeldada lihtsates terminites; kirjeldus sõltub eesmärgist, näiteks kas on vaja pelgalt nentida kellegi etnilist kuuluvust/kodakondsust või seada kirjeldus laiemasse konteksti (sh võrdlusesse sarnaste, aga siiski teistsuguste identiteetidega, nagu eestivenelane, erinevalt Venemaa venelastest). Seda keerukust tuleb arvestada, muidu kannatab analüüsi täpsus, tekivad ebaadekvaatsed hinnangud, valed järeldused, valed otsused, soovimatus ja suutmatus omavahel asju selgeks rääkida, jätkub kogukondadevaheline pingeline ning Eesti ühiskonnas säilivad keele- ja identiteedipõhised paralleelühiskonnad.

Viidatud allikad

Aronin, L. (2012). Material culture of multilingualism and affectivity. *Studies in Second Language Learning and Teaching* 2 (2), 179–191.

Cenoz, J. (2013). Defining multilingualism. *Annual Review of Applied Linguistics* 33, 3–18.

Ehala, M. & Zabrodskaia, A. (2014). Ethnolinguistic vitality and acculturation orientations of Russian-speakers in Estonia. Teoses: Ryazanova-Clarke, Lara (ed.), *The Russian Language Outside the Nation: Speakers and Identities*, 166–188. Edinburgh, Scotland, UK: Edinburgh University Press Ltd.

Praakli, K. (2016). Estonian-Finnish codeswitching seen from Facebook conversations. *Philologia Estonica Tallinnensis* 1, 104–124.

Verschik, A. (2012). Keelekontaktide uurimise võlu (ja kasu). *Keel ja Kirjandus*, 8–9, 658–673.

Tammaru, T. (2016). Milline kultuuriruum avaneb Z-põlvkonnale? Postimees, 7.03.2016 <http://www.kogu.ee/milline-kultuuriruum-avaneb-z-polvkonnale/>.